

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Ужгородський національний університет
Історичний факультет
Кафедра історії України

ТИСЯЧОЛІТТЯ — MILLENNIA

Науковий щорічник

Випуск 1

ББК ТЗ (4 Укр) я54 Т44
УДК 94 (477) (063)

Редколегія:

Данилюк Дмитро Дмитрович,
д.і.н., професор кафедри історії України УжНУ;

Жулканич Неля Михайлівна,
д.і.н., професор кафедри історії України УжНУ;

Задорожний Володимир Євгенович,
д.і.н., професор кафедри історії України УжНУ;

Капітан Лариса Іванівна,
д.і.н., декан факультету заочної форми навчання Мукачівського державного університету;

Офіцинський Роман Андрійович,
д.і.н., професор, завідувач кафедри історії України, проректор з науково-педагогічної роботи і міжнародних зв'язків УжНУ (головний редактор);

Сухий Олексій Миколайович,
д.і.н., професор кафедри новітньої історії України Львівського національного університету ім. І.Франка;

Федака Сергій Дмитрович,
д.і.н., професор кафедри історії України УжНУ;

Фенич Володимир Іванович,
к.і.н., доцент кафедри історії України, декан історичного факультету УжНУ (заступник головного редактора);

Штерр Діана Іванівна,
магістр історії, магістр політології, аспірант кафедри історії України УжНУ (відповідальний секретар).

Рецензенти:

Гарагонич В. В., *д.і.н., професор кафедри міжнародних відносин Східноєвропейського слов'янського університету, м.Ужгород.*

Скочиляс І. Я., *д.і.н., декан гуманітарного факультету Українського католицького університету, м.Львів.*

Відповідальний за випуск:

Попович Тетяна Юріївна,
викладач кафедри історії України УжНУ.

Рекомендовано до друку Вченою радою Ужгородського національного університету
23 січня 2014 р., протокол № 5 – 2013/2014.

ISBN 978-966-176-116-1

© Автори статей, 2014
© Корнелія Коляджин, дизайн обкладинки, 2014
© Видавництво «Гражда», 2014

ДИСКУСІЯ

Роман ОФІЦИНСЬКИЙ,
доктор історичних наук,
професор, завідувач кафедри
історії України, проректор
з науково-педагогічної роботи
і міжнародних зв'язків УжНУ

УДК 94(477.87)(063)

Це дослідження розпочинає серію статей у форматі форуму/ дискусії на сторінках наукового щорічника кафедри історії України «Тисячоліття – Millennia». Автор порушує дуже складне, та ще більш незручне питання, що в наукових колах намагаються тактично обійти й дипломатично винести за межі дискусії. Вирішення проблеми визначення історично вірного й точного датування визволення Закарпаття та України, а також правильність і правомірність застосування терміну «визволення» щодо подій 1944 р. на Закарпатті, не тільки збагатить академічну історію, а й кардинально змінить її дидактичну частину. Дискусія має на меті посприяти трансформації виробленої та укоріненої десятиліттями політики пам'яті комуністичних та посткомуністичних еліт.

**«СОНЦЕ ДОВГОЖДАНОЇ ВОЛІ»
КОЛИ Ж ДЕНЬ ВИЗВОЛЕННЯ
І ЗАКАРПАТТЯ, І ВСІЄЇ УКРАЇНИ?
ТА ЧИ ВИЗВОЛЕННЯ?**

Ключові слова: історична пам'ять, політика пам'яті, усноісторичні дослідження, визволення Закарпатської України.

На це запитання з воєнно-політичної хронології є різні відповіді. Принаймні на офіційному рівні протягом двох останніх десятиліть прозвучали два варіанти. Указ Президента України від 22 березня 1993 р. «Про всенародне відзначення 50-річчя визволення України від фашистських загарбників» такою датою визначив 8 жовтня. Відлунила тоталітарно-сталінська версія. Вважалося, що 8 жовтня 1944 р. підрозділи Радянської армії звільнили останнє поселення Української РСР у довоєнних кордонах – село Лавочне Сколівського району тоді Дрогобицької області. За тиждень, 14 жовтня, Радянська Україна вперше відзначила вигнання загарбників. Так само вчинили наступного року – 1945-го.

У 1995 р., коли святкували 50-ліття возз'єднання Закарпаття з Україною, виправили, а точніше – трохи скоригували прикру історико-меморіальну помилку. Відтоді датою звільнення України є 28 жовтня. Це відображено також в Указах Президента України від 30 квітня 1999 р. «Про відзначення 55-ї річниці визволення України від фашистських загарбників» та від 20 жовтня 2009 р. «Про День визволення України від фашистських загарбників». Варто звернути увагу на те, що в назвах президентських указів постійно фігурував не науковий термін, а ідеологічний. Насправді Україну очистили восени 1944 р. не від фашистів, які правили в Італії 1922 – 1943 рр., а від окупаційних режимів трьох держав – Німеччини, Румунії, Угорщини.

БОЇ ЗА ЧОП

Досі офіційно вважається, що Україну визволено взяттям Чопа 28 жовтня 1944 р. Це суперечить істині, відбитій як у радянських енциклопедично-краєзнавчих виданнях «Історія міст і сіл Української РСР. Закарпатська область» (1969, 1982)¹, так і на сучасному сайті Чопської міської ради².

Вчені звертали увагу на те, що 28 жовтня 1944 р. завершилася Карпато-Ужгородська операція 4-го Українського фронту, але бої в межах теперішнього Закарпаття тривали. На жаль, висвітлення подій війни не обходиться без повторів неперевірених відомостей. Наприклад, в одному із закарпатських наукових видань ідеться про те, що розташоване в 4-х кілометрах від Ужгорода село Сторожниця (до 1946 р. – Йовря) здобуто 14 листопада, а Тарнівці (7 км), Ботфалва (Прикордонне) (8 км) – аж 28 листопада³. Нині це села Ужгородського району Закарпатської області.

Навіть за відсутності джерельних приміток, не важко встановити, що вказані дати запозичуються з розділу «Хроніка подій» тематичного збірника документів, оприлюднених Державним архівом Закарпатської області у 1965 р. Там подається хронологічний ланцюжок населених пунктів переважно Ужгородського району, котрі «визволено Радянською Армією від німецько-угорських фашистських загарбників» у 1944 р.: 29 жовтня – Мала Бігань (Берегівський район), Чоп; 14 листо-

---

¹ Штернберг Я. Чоп // Історія міст і сіл Української РСР. Закарпатська область. – Київ: УРЕ, 1969. – С. 681-691; Штернберг Я. Чоп // История городов и сел Украинской ССР. Закарпатская область. – Київ: УСЭ, 1982. – С. 510-517.

² Чоп. Портал Чопської міської ради. Історія міста // chop.org.ua/content/blogcategory/15/43/lang,ua.

³ Макара М. Закарпатська Україна: шлях возз'єднання, досвід розвитку (жовтень 1944 – січень 1946 рр.). – Ужгород: Патент, 1995. – С. 8-9.

пада – Тисянка, Йовря, Концово; 25 листопада – Соломоново; 26 листопада – Струмківка, Цеглівка, 28 листопада – Прикордонне, Тарнівці. Причому села Тарнівці та Солонці вперше «звільнені» 28 жовтня⁴. Про вірогідність зауваженого датування судити складно, хоча спростувань чи дискусій з цього приводу простежити не вдалося. Щоправда, автор цих рядків усе ж вибірково перевірів одне твердження.

У знавців минулого Сторожниці дата 14 листопада викликає подив, бо село радянські солдати захопили 26 жовтня та довго його не покидали⁵. Усноісторичні дослідження переконують, що нав'язаний післявоєнною комуністичною ідеологією термін «визволення» не вкорінився серед пересічної спільноти ні у Сторожниці, ні деінде в закарпатських селах, і не тільки в закарпатських. «Визволителі» часто поводили себе гірше жорстоких загарбників. Старожили Сторожниці пригадують, як радянські солдати після 26 жовтня 1944 р. влаштовували у селі п'яні бійки, займались грабунками, ґвалтом, наругою, тому дівчата і молоді жінки масово переховувалися.

Отже, не про «День визволення» Закарпаття мова, а про точку тоталітарного відліку крайової історії. Тоталітаризм приніс усій Україні декілька демографічних катастроф і нав'язав цивілізаційне відставання, котре досі дає взнаки. Святкувати щось із тоталітаризмом пов'язане є, м'яко кажучи, некоректним щодо пам'яті мільйонів його безневинних жертв.

Сучасні публіцисти кажуть, що кінцеве здобуття Закарпаття датувати слід не раніше 26 листопада 1944 р.⁶. Беруться до уваги чинні адміністративні межі. Адже датою звільнення населеного пункту, краю, країни є день повного і кінцевого залишення його противником. Приміром, радянські та польські війська захопили східну частину Варшави ще 14 вересня 1944 р., проте опанували польською столицею аж 17 січня 1945 р.

26 листопада 1944 р. у Мукачеві відбувся Перший з'їзд народних комітетів Закарпатської України, що схвалив Маніфест про возз'єднання з Радянською Україною. У першому абзаці і фактографічно, й образ-

---

⁴ Шляхом Жовтня: Збірник документів. – Т. VI. Визволення Радянською Армією Закарпатської України і возз'єднання її з Радянською Україною. VIII. 1944 р. – I.1946 р. / Упорядник Г. Сіяртова. – Ужгород: Карпати, 1965. – С. 401-402, 404.

⁵ Інформація Маріана Токаря, кандидата історичних наук, доцента кафедри політології та державного управління Ужгородського національного університету, автора книжки з історії Сторожниці (1999).

⁶ Зокрема, у статтях, що дуже схожих за змістом: Загоруйко А. День визволення України: історическая дата или выдумка политтехнологов? // 2000. Еженедельник. – 2012. – 21-27 декабря; Царенко М. Датировка освобождения Украины: историческая хронология или политическая технология? // Аспекти.net. – 2013. – 25 октября.

но відбито переломну військово-політичну дату: «Настав радісний історичний день для Закарпатської України. За допомогою героїчної Червоної армії скинуто німецько-мадярське іго. Покладено кінець багатовіковому пануванню мадяр і всіх чужоземців на споконвічних українських землях Закарпатської України»⁷.

Відвертими є мемуари «Шлях солдата» (1969) генерал-полковника Антона Гастиловича. Він у званні генерал-майора командував 17-м корпусом і 18-ою армією відповідно під час першого і другого взяття Чопа. Генерал свідчив: «Із Мукачева і Берегова корпус продовжував переслідування противника і ввечері 28 жовтня після запеклих боїв оволодів крупним залізничним вузлом Чоп. Тут мене чекала перша воєнна невдача. Чоп українською – затичка в бочці, корок – і, дійсно, він став корком, що закупорив подальший наступ. Почалося з того, що вночі, ледь «Совінформбюро» встигло повідомити про взяття Чопа, противник контратакував наші війська і відкинув їх на 1-1,5 км. Взяти Чоп ні в цю ніч, ні в наступні дні не вдавалося. Та й не дивно. Як потім виявилось, всі армії нашого фронту були зупинені на завчасно підготовленому і зайнятому резервами противника рубежі Станчин, Собранці, Чоп – і затрималися на ньому доволі довго, готуючись до прориву»⁸.

Отже, 28 жовтня 1944 р. радянські війська підійшли до Чопа. Майже місяць тривала його облога. Окремі частини поселення декілька разів змінювали господаря. Остаточо Чоп здобуто 23 листопада 1944 р. Того ж дня інформаційне агентство СРСР «Совінформбюро» повідомило, що «місто і залізничний вузол Чоп, який переходив із рук в руки, знову зайнятий нашими військами». Жителі Чопа, тоді села, де проживало близько 3 тис. осіб, переважно угорців, зазнали великої шкоди. Тут уціліло не більше 30% будинків. Вокзал і пристанційні будівлі перетворилися на руїни.

ПЕРША РІЧНИЦЯ «ВИЗВОЛЕННЯ ЗАКАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ»

Однак ні 28 жовтня, ні 23 листопада тоді не ввійшли у календар пам'ятних дат радянського Закарпаття. У дні святкування першої річниці «визволення Закарпатської України» на будинку Народної Ради в Ужгороді (нині – площа Народна, 4) встановили дві меморіальні мармурові дошки. На них золотистими літерами викарбували накази верховного головнокомандувача СРСР Й. Ста-

---

⁷ Маніфест Першого з'їзду Народних Комітетів Закарпатської України про возз'єднання Закарпатської України з Радянською Україною // Державний архів Закарпатської області. – ФП-4. – Оп. 1. – Спр. 8. – Арк. 1. – Вільний доступ: dazo.gov.ua/index.php?id=ex&t=7&p=vzru.

⁸ Гастилович А. Путь солдата. – Москва: Изд-во ДОСААФ, 1969. – С. 20.

ліна від 18 і 27 жовтня 1944 р. про бойові досягнення 4-го Українського фронту в Закарпатті та присвоєння військовим з'єднанням почесних найменувань «Карпатських»⁹.

У центральній республіканській газеті «Радянська Україна» в жовтні 1945 р. з'явилася передовиця, де були розставлені ідеологічні та історіософські акценти. Відлік «визволення Закарпаття» починався від дня, коли «Москва салютувала доблесним військам 4-го Українського фронту, які здобули столицю Закарпатської України – місто Ужгород». Тоді ж і завершилася «героїчна епопея велетенської битви на Карпатах» і над споконвіку українською землею зійшло «сонце довгожданої волі»¹⁰. Мовилося про 27 жовтня 1944 р.

Незважаючи на тисячолітню відірваність від своєї батьківщини і всупереч гнобленню «ворожих націй» (станом на 1945 р.) – угорців і німців, закарпатські українці зберегли власну ідентичність – мову, культуру, звичаї. Заповітні прагнення українців «жити в єдиній сім'ї» здійснилися завдяки мудрому керівництву Й. Сталіна – «великого збирача українських земель».

Нову сторінку в історії «знедоленого краю» відкрито трьома визначними подіями – вигнанням Радянською армією «німецько-угорських загарбників із Закарпаття», проголошенням Маніфесту про возз'єднання Закарпатської України з Радянською Україною, підписанням радянсько-чехословацького договору Закарпатську Україну і включення її до складу УРСР. Відтак «назавжди минули часи, коли угорські пани, німецькі колоністи, мов п'явки, ссали кров і живі соки цього чудового краю».

Окремо проголошувалося, що «День визволення Закарпаття» є святом усього українського народу на просторі «від берегів Донця до берегів Тісси», тобто від степів Слобожанщини і Донеччини до Притисянської низовини.

27 жовтня 1945 р. в міському театрі Ужгорода відбулося представницьке урочисте засідання з великим концертом, присвячене «першій річниці визволення Червоною Армією Закарпатської України від німецько-мадярських загарбників». Головний доповідач – голова Народної Ради Закарпатської України Іван Туряниця. Вранці того дня понад 10 тис. осіб колонами у музично-пісенному супроводі пройшлися Ужгородом від площі Корятовича до Червоної площі (нині – Народна). У газетному репортажі зазначено, що «Ужгород ще ніколи не бачив такої величавої демонстрації»¹¹. Це не так. Загальновідомо, що у неділю 17 жовтня

---

⁹ Меморіальні дошки на честь перемоги // Закарпатська Україна. – 1945. – 1 листопада. – С. 3.

¹⁰ Рік визволення Закарпатської України // Закарпатська Україна. – 1945. – 1 листопада. – С. 1.

¹¹ Щасливий народ Закарпаття урочисто відзначив річницю свого визволення // Закарпатська Україна. – 1945. – 30 жовтня. – С. 6.

1937 р. у маніфестації крайового товариства «Просвіта» в Ужгороді взяло участь близько 30 тис. осіб з усього Закарпаття. Безумовно, це грандіозна цифра і для сучасного Ужгорода, що вчетверо людніший від Ужгорода 1937 р. Навіть ужгородська революційна маніфестація в листопаді 2004 р. не перевищила 25 тис. осіб. Але в тих 30 тис. іще ніхто не засумнівався.

Наступного дня, 28 жовтня 1945 р., подібні заходи з нагоди «першої річниці визволення» пройшли у Хусті, Севлюші (Виноградіві), Перечині. В Ужгороді відбулися спортивні змагання, де перемогли студенти Ужгородської учительської семінарії. Одна з найкращих тоді команд Радянської України – «Стахановець» (нині – добре відомий «Шахтар») із міста Сталіно (Донецьк) показала у Закарпатті два майстер-класи. 27 жовтня у Мукачеві гості розгромили місцевий клуб «Динамо» із рахунком 7:2, а 28 жовтня в Ужгороді на стадіоні «Спартак» – однойменну команду – 3:0. Автором цих трьох голів став заслужений майстер спорту Микола Кузнецов, який грав зазвичай у захисті.

Отже, ввечері 27 жовтня 1944 р. верховний головнокомандувач СРСР Й. Сталін своїм наказом оголосив, що війська 4-го Українського фронту оволоділи головним містом Закарпатської України – Ужгородом. Це послужило початком нової меморіальної політики. Як описав за свіжими слідами свідок Петро Сова, бій за Ужгород тривав близько трьох годин – від семи до десяти ранку за середньоєвропейським часом¹². Головний наступ радянських підрозділів ішов зі сходу, вдовж шосе із міста Мукачево, а противник відступав у бік Ужгородського аеродрому, тобто з лівого берега Ужа на правий.

Ще раз зауважимо, що першу річницю «визволення» Радянська Україна відзначила 14 жовтня 1945 р. Із доповіддю на урочистому зібранні у Київському театрі опери і балету ім. Т. Шевченка виступив голова Ради народних комісарів УРСР, секретар ЦК КП(б)У Микита Хрущов. Як він стверджував, до 14 жовтня 1944 р. «вся територія Радянської України була повністю визволена від німецько-фашистських загарбників»¹³. Де це сталося географічно не уточнювалося. Проте мовилося, що саме того дня, 14 жовтня 1944 р., «Червона Армія, керована мудрим, любимим Сталіним, вигнала останнього німця-загарбника за межі України»¹⁴.

Трапилося тут вельми прикре непорозуміння. У суботу 14 жовтня 1944 р. в Києві пройшло урочисте засідання партійно-радянської номенклатури, а Президія Верховної Ради і Рада народних комісарів УРСР,

---

¹² Сова П. Визволення Ужгороду // Закарпатська Україна. – 1945. – 27 жовтня. – С. 6.

¹³ Урочисте засідання в Києві, присвячене річниці визволення Радянської України // Закарпатська Україна. – 1945. – 16 жовтня. – С. 1.

¹⁴ 14 жовтня – річниця визволення Радянської України // Закарпатська Україна. – 1945. – 6 жовтня. – С. 1.

ЦК КП(б)У привітали український народ із завершенням визволення України. На той момент «вся територія Радянської України була повністю визволена» тиждень перед тим – 8 жовтня 1944 р.

Підготовка ж до відзначення першої річниці «визволення Закарпаття» розпочалася заздалегідь – за місяць. Центральний комітет Комуністичної партії Закарпатської України і Народна Рада Закарпатської України оприлюднили звернення «До народу Закарпатської України», що зайняло одну газетну шпальту. У ньому чомусь зафіксована дата 26 жовтня 1944 р. як день «повного визволення Закарпатської України з німецько-мадярського тисячолітнього ярма». Ідеологічної виваженості та політичної коректності тоді бракувало, тому програмне звернення нашпиговане стереотипними висловлюваннями про мізантропічний тандем німецько-мадярських катів, окупантів, загарбників¹⁵.

ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ МІЖ ПРАВДОЮ І ВИГАДКАМИ

Як впливає з наведеного, в тоталітарний період у межах одного державного утворення одні ті ж самі переломні для правлячої ідеології події Другої світової війни на офіційному рівні відзначалися за різними календарями. У Києві «День визволення» України спочатку безапеляційно призначили на 14 жовтня, а потім 8 жовтня. В іншій частині України – Закарпатській – в її адміністративному центрі Ужгороді певний час вагалися, на котрому з трьох днів – 26, 27, 28 жовтня – зупинити остаточний вибір.

Оскільки в окресленій проблематиці, є чимало нез'ясованих сюжетів, то оприлюднені наразі сумніви можуть слугувати початком фахової дискусії. Зазвичай маститі вчені вмивають руки, мовляв, політика пам'яті має небагато спільного з історичними фактами. Тому нема сенсу дискутувати навколо того, що представники влади однаково зроблять як заманеться. Але мені ближчою є конструктивна позиція: сучасна державна і регіональна політика пам'яті мусить триматися істини. Тож, поміркуймо спільно над тим, що відбулося насправді в межах сучасної Закарпатської області восени 1944 р. і як ми тепер на це дивимось.

Станом на сьогодні в історіографії відсутні спеціальні праці, де були б відображені об'єктивні та верифіковані деталі та подробиці щодо радянського «визволення» Закарпаття. До сих пір правдиво також не висвітлені реальні обставини здобуття радянськими військами останнього поселення в межах Закарпатської області. Адже не випадково

---

¹⁵ Гідно зустрінемо річницю визволення Закарпатської України. До народу Закарпатської України / ЦК КПЗУ; НРЗУ // Закарпатська Україна. – 1945. – 25 вересня. – С. 1.

возз'єднавчий форум 26 листопада 1944 р. відбувся не в адміністративному центрі краю, а в Мукачеві – подалі лінії фронту – в акурат через місяць після його здобуття.

Захоплений теж місяцем раніше Ужгород знаходився просто ближче до зони бойових дій, що тривали далі на крайньому заході краю. До того ж, вони продовжувалися в тій частині, котра в адміністративно-політичному сенсі не входила тоді як до новоствореної Закарпатської України, так і до Підкарпатської Русі міжвоєнної пори. Відомо, що в складі Чехословаччини Підкарпатська Русь займала 12694 кв. км. Нині Закарпатська область – спадкоємець Підкарпатської Русі та Закарпатської України – займає площу 12777 кв. км. Цей земельний приріст пояснюється наступним.

Після ратифікації радянсько-чехословацького договору від 29 червня 1945 р. Чехословаччина поступилася СРСР частиною своєї території. Це – 11 сіл, що офіційно називаються нині Батфа, Галоч, Малі Сельменці, Паладь-Комаровці, Палло, Ратовці, Соломоново, Сюрте, Тисашвань, Тийглаш, Чоп. Вони раніше не входили у Підкарпатську Русь, а належали до словацької жупи Земплин (Велькокапушанський та Кральовскихолмецький округи). У свою чергу 4 квітня 1946 р. Радянський Союз передав Чехословаччині зі складу Закарпатської області село Лекаровці (Lekárovce). На цьому територіальний обмін між двома країнами закінчився. До речі, бої за Лекаровці тривали близько місяці з 27 жовтня до 22 листопада 1944 р.¹⁶

Логічним є запитання про те, чому цією проблематикою ніхто продуктивно не займався і в радянських, і в пострадянських часах, коли ідеологічні та соціально-політичні замовлення визначали і стимулювали інтенсивність і напрямки наукових студій? Відповісти складно. Посткомуністична еліта незалежної України автоматично, хоч і з косметичним правками пролонгувала політику пам'яті попереднього ладу щодо Другої світової війни. Тому майже два десятиліття після 1 грудня 1991 р. в Україні спостерігався доволі трафаретний підхід до «протокольних свят антифашистського циклу». Він полягав у вишукуванні ще живих ветеранів-«визволителів» та у палких промовах на солярні теми: коли, звідки, наскільки яскраво зійшло сонце над темним і знедоленим краєм.

Натомість вартувало б зробити елементарний акцент на втіленні наукових проєктів, зокрема з усноісторичних досліджень. Як не прикро визнавати, але час для їх проведення нині значною мірою вже втрачений. Тож, чи не пора нарешті, із зтяжним запізненням принаймні регіональну політику пам'яті повернути в природне русло? Краще пізніше, ніж ніколи. Зрештою, увесь ланцюжок споріднених понять «історична пам'ять» – «політика пам'яті» – «історична політика» може, але не мусить покидати добротну гавань наукової історії.

---

¹⁶ Historické obdobie – 1939/1945 // Webová stránka obce Lekárovce. – www.obcelekarovce.sk/dejiny.php?page=03_hist_vojna.

РЕЗЮМЕ | SUMMARY

**«СОЛНЦЕ ДОЛГОЖДАННОЙ
СВОБОДЫ»
КОГДА ЖЕ ДЕНЬ ОСВОБОЖДЕНИЯ
И ЗАКАРПАТЬЯ, И ВСЕЙ УКРАИ-
НЫ? И ОСВОБОЖДЕНИЯ ЛИ?**

Официнский Р.А.
(Ужгород)

Данное исследование начинает серию статей в формате форума/дискуссии на страницах научного ежегодника кафедры истории Украины «Тысячелетие – Millennia». Автор поднимает очень сложный, и еще более неудобный вопрос, который в научных кругах пытаются тактично обойти и дипломатично вынести за рамки дискуссии. Решение проблемы определения исторически верной и точной датировки освобождения Закарпатья и Украины, а также правильность и правомерность применения термина «освобождение» относительно событий 1944 г. на Закарпатье, не только обогатит академическую историю, но и кардинально изменит ее дидактическую часть. Цель дискуссии – помочь трансформации созданной и укоренившейся десятилетиями политики памяти коммунистических и посткоммунистических элит.

Ключевые слова: историческая память, политика памяти, устно-исторические исследования, освобождение Закарпатской Украины.

**“THE SUN OF A LONG AWAITED
FREEDOM”
WHEN WAS THE LIBERATION DAY
OF TRANSCARPATHIA AND
UKRAINE? WAS IT A LIBERATION?**

Ofitsynskiy R.A.
(Uzhhorod)

This study begins a series of articles in the form of forum/discussion published in the yearbook «Millennium – Millennia» of the Department of History of Ukraine. The author raises a very complex, and even more awkward question that is being avoided and left beyond the discussion by the academy. Determining the historically true and correct liberation date of Transcarpathia and Ukraine, as well as the accuracy and legitimacy of using the term «liberation» regarding the events of 1944 in Transcarpathia, will not only enrich the academic history, but also dramatically change its didactic part. The discussion aims to help the transformation of elaborate and for years ingrained policy of memory of communist and post-communist elites.

Key words: historical memory, memory policy, oral historical researches, liberation of Transcarpathian Ukraine.